

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної
та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 36

Рівне – 2024

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 36. Рівне: РДГУ, 2024. 248 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії,
професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова,
Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув,
Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 12 від 28 листопада 2024 р.

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації: Серія КВ №15857-4329Р**

ISSN 2519-1942

Адреса редакційної колегії: 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31, корпус №5,
каб. 219, кафедра історії України РДГУ, тел. (067) 780-51-34

email: historical_conf_fhpsir@ukr.net <https://fipmv.rshu.edu.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ISSN 2519-1942

9 772519 194006

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Владислав Кравчук, Валерій Шеретюк

МИРНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ РУСИ З ПОЛОВЕЦЬКОЮ ОРДОЮ.....7

Тетяна Пуха, Валерій Шеретюк

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ 1569-1648 РОКІВ.....14

Андрій Гурбик

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ВІЙНИ В МІЛІТАРНИХ
НАРАТИВАХ ЮРІЯ НЕМИРИЧА 1630-х РОКІВ.....21

Олександр Крупка

ІСТОРИЧНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ «КОЗАЦЬКОГО
НАРОДУ» ГЕТЬМАНЩИНИ.....32

Ірина Богданець, Валерій Шеретюк

КІЛЬКІСТЬ І ТИПОЛОГІЯ МІСТЕЧОК, ЇХ МІСЦЕ В СТРУКТУРІ
ВОЛИНСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ
ХХ СТОЛІТТЯ.....41

Євген Куропаткін, Валерій Шеретюк

ДИВІЗІЯ УНР «ЗАПОРІЗЬКА СІЧ» ОТАМАНА ЮХИМА БОЖКА
У БОЯХ ЗА ЖМЕРИНКУ (1919 РІК).....52

Олена Максимчук, Валерій Шеретюк

ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ
НАЦІОНАЛІСТАМИ ТА СОВЕТСЬКИМИ ПАРТИЗАНАМИ.....66

Тетяна Опанасюк

ВІЙНА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ:
НАСЛІДКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ.....75

Едуард Опанасюк

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР У ФОРМУВАННІ КОНФЕСІЙНОГО
ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....86

Назар Корнійчук, Тетяна Карпунхіна

ВПЛИВ ІСТОРІЇ УПА НА СУЧАСНУ ДЕРЖАВНУ
ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ.....96

Дмитро Ващук

ДВІ ВІЙНИ – ОДНА ІСТОРІЯ (ДО ПОЧАТКУ МОСКОВСЬКО-
УКРАЇНСЬКИХ ВОЄН 1500–1503 РОКІВ ТА 2014 – ... РОКІВ).....108

РОЗДІЛ II

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Mihai Burunciuc

MOLDOVA AND ITS INTEGRATION INTO THE REGIONAL
ECONOMY OF THE 16TH CENTURY.....113

Альона Кібиш, Степан Синяк

УТВОРЕННЯ НАЦИСТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ
КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ.....121

Дарина Татарин, Степан Синяк

ЖІНКИ У АРМІЯХ АНТИГІТЛЕРІВСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ
1939-1945 РОКАХ.....133

Олександр Колодич, Степан Синяк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ПІВДЕННО
АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА
НЕЛЬСОНА МАНДЕЛИ.....141

Єлизавета Бещук, Тетяна Опанасюк

ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ У
ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ У ХХІ СТОЛІТТІ.....153

Бахтієр Амінов

ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ І ЗБЕРЕЖЕННЯ
ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ РЕМЕСЕЛ.....159

РОЗДІЛ III

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Микола Федоришин

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-
КУЛЬТУРНОГО ЗАПРВІДНИКА «ДЕРМАНЬ» ІМЕНІ УЛАСА
САМЧУКА.....166

Андрій Слесаренко, Роман Михальчук

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ЗІБРАНЬ
УСНОІСТОРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ В НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕННЯХ І ВИКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ (НА ПРИКЛАДІ
ІНСТИТУТУ ВІЗУАЛЬНОЇ ІСТОРИЇ ТА ОСВІТИ ФОНДУ ШОА
УНІВЕРСИТЕТУ ПІВДЕННОЇ КАЛІФОРНІЇ, США.....173

Оксана Кундеус

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....181

Тетяна Бородіна

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСНОІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ
КОЛЕКЦІЇ ЯХАД-ІН УНУМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ГОЛОКОСТУ НА
ПОЛТАВЩИНІ.....194

Юрій Ліннік

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮБОВІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ
Г. СКОВОРОДИ ТА П. ЮРКЕВИЧА.....198

Таміла Герасимчук

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У РОЗБУДОВІ ТОЛЕРАНТНОСТІ
ТА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....206

Дмитро Свиридон

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....220

Яна Лукашук, Степан Синяк

ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ УВАГИ ДО КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ.....227

Михайло Жаб'юк, Степан Синяк

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ
МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....237

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....246

14. Грушевський М.С. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя. Київ: Наукова думка, 1991. 542 с.

References

1. Bahalii D.I. *Narys istorii Ukrainy*. Kyiv, Chas. 1994. 288 s.
2. Baloshok V. *Ukrainska etnichna spilnota: etnohenez, istoriia, etnonimiia*. Bila Tserkva, 2008. 304 s.
3. Halkina K.S. *Kochovii svit i Skhidna Yevropa kintsia IKh – pochatku KhII st. i yikh vplyv na Kyivsku Rus*. Kyiv, Nauka y shkola, 2006. №4. S. 27-30.
4. Zdorov A. *Pro datu khazarskoho zavoiuvannia slovia Podniprovya*. Kyivska starovyna, 2003. №4. s. 13–17.
5. Kotliar M.F. *Viina i voinska slava ochyma davnoruskykh knyzhnykiv*. // UIZh, 2005. №2. s. 3 – 15.
6. Kotliar M. *Dovidnyk z istorii Ukrainy* Kyiv, Ukraina, 1996. 463 s.
7. Kotliar M. *Polkovodtsi Davnoi Rusi*. 2-e vyd. Kyiv, 1996. 151 s.
8. Novoseltsev O.P. *Khozarska derzhava i yii rol v istorii Skhidnoi Yevropy i Kavkazu*. Kharkiv, 1990. 280 s.
9. Mavrodina R. *Kyivska Rus i kochovyky (pechenihy, toroky, polovtsi)*. Lviv, 1983. 324 s.
10. Motsia O. *Serednovichni kochovyky na zemliakh Ukrainy*. *Ukrainskyi istoryk*, 2001. s. 220-228.
11. Pletnova S.A. *Polovtsi*. Lviv, 1990. 320 s.
12. Rutkivska L. *Stepovi kochivnyky ta Kyivska Rus IKh - Kh st*. UIZh, 1965. №11. s. 45-48.
13. Tolochko P. *Kochovi narody stepu i Kyivska Rus*. Kyiv, Abrys. 1999. 200 s.
14. Hrushevskiy M.S. *Narys istorii Kyivskoi zemli vid smerti Yaroslava do kintsia XIV storichchia*. Kyiv: Naukova dumka, 1991. 542 s.

УДК 94 (477.4-191)+94 (4-11) «1569/1648»

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ 1569-1648 РОКІВ

Тетяна Пуха

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: tanychal1042001@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8584-3969>

Валерій Шеретюк

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: v.sheretiuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-4569>

Анотація. У XVI – першій половині XVII століття Україна знаходилася в епіцентрі конфліктів чотирьох найбільших держав Центрального та Східного регіону Європи – Речі Посполитої, Швеції, Московії та Османської імперії. Ці держави були центрами, які представляли: католицизм і протестантизм, іслам та православ'я. Протистояння відбувалося між наймогутнішими цивілізаціями регіону, а географічним центром цього протистояння були саме українські землі. У другій половині XVII століття на українських землях відбувся перехід зі складу однієї держави – Великого князівства Литовського, до складу іншої – Речі Посполитої. Відбулася зміна влади, зміна адміністративного, суспільно-політичного, економічного та культурного устрою українського населення. Період перебування українських земель у складі Речі Посполитої був суперечливим часом для українства, адже польська влада всіляко намагалася пригнобити становище українського народу.

Ключові слова: Україна, Центрально-Східна Європа, політичні процеси, географічне становище, протистояння.

Tetiana Pukha, Valerii Sheretiuk.

UKRAINE IN THE CONTEXT OF POLITICAL PROCESSES IN CENTRAL-EASTERN EUROPE 1569-1648 YEARS.

Abstract. In the 16th and first half of the 17th centuries, Ukraine was at the epicenter of conflicts between the four largest states of the Central and Eastern region of Europe – the Polish-Lithuanian Commonwealth, Sweden, Muscovy and the Ottoman Empire. These states were centers representing: Catholicism and Protestantism, Islam and Orthodoxy. The confrontation took place between the most powerful civilizations of the region, and the geographical center of this confrontation was the Ukrainian lands. In the second half of the 17th century, the Ukrainian lands underwent a transition from being part of one state – the Grand Duchy of Lithuania – to being part of another – the Polish-Lithuanian Commonwealth. There was a change of power, a change in the administrative, socio-political, economic and cultural structure of the Ukrainian population. The period of the Ukrainian lands being part of the Polish-Lithuanian Commonwealth was a controversial time for Ukrainians, as the Polish authorities tried in every way to oppress the position of the Ukrainian people.

Keywords: Ukraine, Central and Eastern Europe, political processes, geographical location, confrontation.

Між XIV і XV на арену вийшли країни, які в наступні століття визначатимуть долю України. Спочатку вражаючих успіхів на Україні досягла Литва, правління якої виявилось для українців найбільш прийнятним, але більш

агресивна польська шляхта поступово витіснила литовців з України. Вдаючись до військового тиску на Литву та дипломатичних угод, вона визначила найбагатші українські землі як головний об'єкт своєї експансії. На другому плані вимальовувалися інші держави, які згодом будуть впливати на Україну – це Московське царство, яке швидко зростало, й Кримське ханство, пов'язане з Османською імперією [12, с.78].

Важливі зміни міжнародної системи в середині XV ст. вплинули на Україну. Кримське ханство на півдні стало могутньою державою, яка контролювала степи України на північ від Чорного моря. Постійні вторгнення татар у південне прикордоння України, що спричинило нову хвилю міграції зі степових районів [10, с.41].

У другій половині XV ст. українські землі стали заручниками у протистоянні Великого князівства Литовського з Московським князівством. Ці дві держави вели протистояння за українські території. І у своїх зовнішньополітичних відносинах неодноразово укладали союзи з Золотою Ордою або Кримським ханством проти Москви, а Москва організовувала спільні дії з татарами проти Литви. Від усіх цих заплутаних міжнародних акцій, в першу чергу страждав український народ. Особливо експансії на українські землі загострилися після появи Кримського ханства. [13, с.91].

Історія польської держави протягом пізнього середньовіччя та нових часів багата драматичними подіями і несподіваними поворотами. Перебуваючи під постійним натиском тевтонців з півночі та Богемії з півдня, Польща спрямувала власну експансію на ослаблені навалюю монголів та внутрішніми війнами руські землі. З 1340 р. Польща почала процес завоювання земель Галицько-Волинської держави. Всі подальші завоювання поставили Польщу в прямий конфлікт з Великим князівством Литовським, яке в XIV ст. було єдиною державою Східної Європи і контролювало більшість колишніх руських територій з місцевим населенням. Спільні вороги та інші політичні інтереси призвели до підписання 1385 р. Кревської унії між двома державами. Це об'єднання хоч і мало формальний характер, але сприяло прискореному розвитку двох держав та стало політичною підставою для боротьби з Тевтонським орденом. Перша визначна поразка тевтонців відбулася 1410 р. під Грюнвальдом у Східній Пруссія. Після 1466 р. Польща здобула вихід до Балтики, а не захоплені Бранденбургом залишки тевтонських та лівонських територій на початку XVI ст. стали васалами польської корони [7, с.352].

У 50-ті рр. XX ст. московські правителі вже були не в змозі продовжувати свою переможну гонитву за володіння руськими землями Польсько-Литовської

держави. Понад піввікова епоха успішних для Москви військово-політичних змагань з Великим князівством Литовським відходила в минуле. Під акомпанемент утворення Речі Посполитої її заступила така ж довга доба поразок, коли царі не те, що не змогли приростити своєї «отчини» за рахунок земель Корони і Литви, а навпаки втратили Сіверщину і Смоленськ. Лівонська війна майже на століття стала останньою військовою кампанією, у якій Московія мала успіх. Утворення Речі Посполитої поклало край московським успіхам. Перебіг стосунків Речі Посполитої та Московії в кінці XVI – першій половині XVII ст. не залишив останній жодних шансів задовольнити свої територіальні аспекти на заході шляхом нав'язування супротивнику відкритої збройної конфронтації [4, с.139].

Посилаючись на західних науковців, значна частина українських істориків вважає, що події 60-70-х рр. XVI мали для України велике політичне значення. У цей час невідворотного занепаду Литовської держави перед українською шляхтою постала необхідність вибору між Польщею і Московською державою. Польща була країною з досить прогресивним конституційним устроєм, обмеженою королівською владою, гарантованими політичними свободами й становими привілеями, відносною релігійною толерантністю та самобутньою культурою, що не могло не приваблювати суспільну еліту. І, оцінюючи цей вибір з позиції сучасності, треба визнати його продуманим, реалістичним і навіть мудрим. Здавалося, польська політична система з її відкритим та гнучким характером мала майбутнє. Однак відхилення від цієї моделі та відмова від релігійної толерантності наприкінці XVI – на початку XVII ст. призвели до глибокої кризи Литовсько-Польської держави [11, с.123].

Центральна і Східна Європа почала суттєво відрізнятись від Західної ще в добу середньовіччя. Основою західної економіки стали морські зв'язки і порти Атлантики і західного Середземномор'я. Центральна і Східна Європа не мала виходу до моря, окрім узбережжя Балтики. Її економіка залишалася аграрною, а населення селянським. У різні періоди різні центральні та східноєвропейські держави відігравали провідну роль в історії цілого регіону [7, с.347].

Період перебування українських земель в складі іноземних держав XIV-XVII ст. носить вкрай суперечливий характер. З падінням Галицько-Волинського князівства українське населення втратило власну державу й потрапило під владу цілої низки іноземних країн. Однак українській нації вдалося не розчинитися в середовищі інших народів, зберегти власну культуру, мову, релігію, інші ознаки етносу. Та й саме перебування українських територій

у складі іноземних держав суттєво різнилося за своїм характером – Велике князівство Литовське надавало широкі автономістські права, підтримувало та переймало зразки української культури, права та військової майстерності. Польща ж проводила активну асимілятивну політику. Московська держава хоч і претендувала на українські території, але була неспроможна відстояти та об'єднати українські землі [9, с.125].

Разюче змінилося становище українських територій після прийняття Люблінської унії, що викликало активний наступ Польщі на автономні права українських земель, ополячення місцевого населення. Наступним кроком було прийняття Брестської церковної унії, що мала на меті знищення останнього форпосту української самобутності – православ'я [9, с.125].

Польська експансія на схід продовжувалася і в першій половині XVII ст., в 1603-1618 рр. Польща скористалася періодом смути в Москві. Дворічна окупація Москви польськими військами закінчилася для Польщі безславно, та в 1610 р. вона взяла тріумфальний реванш, коли під Ключино гетьман Жолкевський захопив у полон царя Василія Шуйського, Польща розширила свої володіння значно просунувшись на схід [14, с.125].

На середину XVII ст. бурхливий розвиток самосвідомості істотно збагатив зміст національної ідеї. У різних прошарків населення формувалося почуття етнічної спільноти, відбувалася національна само ідентифікація «русинів» як «українців», хоча залишалася маркування населення України назвою «руський народ». Зміцнювалося відчуття нерозривності власного буття з місцем їхнього проживання, яке бачилося священною землею предків, рідним краєм. Для українців священними виступали Київ і Дніпро, а з початку XVII ст. подібних рис починає набувати Запоріжжя для козаків (вони берегли його як свою душу). Православ'я перетворювалося в одну з найважливіших, невід'ємних ознак етнічної самоідентифікації українців, у підвалину їх національної єдності. І водночас, внаслідок жорстокої політики національно-релігійних утисків польського режиму, серед українського народу ширилося й міцніло почуття ненависті до Польщі і поляків [6, с.72].

В історії міжнародних відносин Центральної та Східної Європи від XV до середини XVII ст. спостерігається процес, що дає підстави говорити про окремий період їхнього розвитку. У цей період, у боротьбі з турецькою загрозою активізується європейська дипломатія [8, с.332].

Характерною рисою цього періоду є виснажлива політична, дипломатична і військова боротьба Литви та міцніючої Московії за Києворуську спадщину. Однією з її форм стали об'єднання Польсько-

Литовської держави з Московією – або шляхом обрання спільного правителя, або завоюванням Москви. Із падінням Константинополя Московська держава проголошує себе спадкоємницею також і візантійської політичної та церковної традиції. Московське царство протягом цього періоду формується як новий впливовий фактор на Сході Європи, який в наступних періодах набуватиме щораз більшого значення [8, с.332].

У 1443 р. кримські татари відокремились від Золотої Орди і створили нову державу – Кримське ханство, яке охоплювало Кримський півострів, нижнє Подніпров'я, Приазов'я та Прикубання [13, с.91].

З моменту виникнення Кримського ханства українські землі стали для нього головним об'єктом експансії. Це було зумовлено тим, що економіка ханства розвивалася на екстенсивній основі і не могла забезпечити ні потреб держави, ні прожиткового мінімуму місцевому населенню, що підштовхнуло правлячу верхівку вирішувати внутрішні проблеми країни за рахунок зовнішньої активності – союзів з тією чи іншою державою та грабіжницьких набігів на сусідні землі. Сприяли експансії також географічне положення ханства, існування численної армії та підтримка Османської імперії і нездатність польсько-литовської держави захистити свої кордони. Ці та інші чинники наприкінці XV – на початку XVI ст. перетворили Кримське ханство на могутню силу, яка своїми походами спустошувала та загрожувала життєдіяльності українських земель [2, с.109].

Золотоординська неволя загальмувала етнічний розвиток українського народу. Істотно зменшилася його чисельність, послабилося почуття національної свідомості й прагнення національної незалежності. Але вже з першими перемогами над поневолювачами у народі почав відновлюватися національний дух. Ідея визволення від чужоземного панування стала одним з визначальних чинників підвищення національної свідомості українського населення. Толерантне ставлення уряду Великого князівства Литовського до української мови, культури, релігії, запозичення кращих здобутків пробудили в народі почуття власної гідності [3, с.127].

А вже після входження більшості українських земель до складу Речі Посполитої після 1569 року перед місцем населенням відкрилися нові можливості для етнічного розвитку. Кращі надбаня народу в культурі та мові могли безперешкодно поширюватися на території всієї країни, внаслідок чого прискорилося кристалізація національних особливостей українського етносу. Що правда, з посиленням влади іноземних панів та їхнім намаганням нав'язати місцевим жителям власні цінності, етносоціальний розвиток українського

народу гальмувався [3, с.127].

Українські землі здавна перебували в полі зору зарубіжних діячів. З татаро-монгольською навалою і втратою Україною державності їхній інтерес не слабшав, а з поживленням визвольного руху й перетворенням українського питання на епіцентр міждержавних відносин Польщі, Литви, Криму та Московії знову посилювався. В свідомості іноземців українські землі залишалися окремим регіоном, що мав етнічні кордони, особливості в побуті, культурі та мові місцевого населення [3, с.143].

З часу підкорення Кримського ханства Османською імперією, турки прагнули використовувати Крим як форпост для завоювання України та інших слов'янських земель. Не минуло і року без того, щоб турки або татари, чи ті та інші разом, не посягали на Україну. Вони палили села та містечка, вбивали і забирали людей у полон. А польський уряд нічого не міг зробити для захисту краю від нападів. І український народ сам змушений був вести боротьбу та протистояти безкінечним турецько-татарським набігам [5, с.235].

У 40-х роках XVII століття Польща була наймогутнішою державою Центрально-Східної Європи. Німеччина та Швеція і їхні сусіди були знесилені Тридцятилітньою війною. Московія ще продовжувала оговтуватись після періоду Смути та Смоленської війни. Туреччина почала втрачати свої сили внаслідок безперервних кривавих палацових переворотів та змін правителів – султанів [1, с.147].

Отже, Україна впродовж другої половини XVI – першої половини XVII століть, залишалася епіцентром незгасаючої боротьби сусідніх держав за її території. У цей період за її території продовжували змагатись Польща, Литовське та Московське князівство, Кримське ханство вчиняло спустошливі набіги на Україну, маючи на меті заволодіти територіями українського півдня. Кожна держава змагаючись за українські території мала свої інтереси: Польща хотіла значно збільшити свій вплив у Центрально-Східному регіоні та за допомогою українців захистити свої території від Османської імперії; Московія, змагаючись з Литвою хотіла збільшити свої території та мала на меті конкурувати з Польщею на поширення впливу в регіоні.

Джерела та література

1. Білоцерківський В.Я. Історія України. Київ, 2007. 536 с.
2. Бойко О.Д. Історія України. Київ, Академія. 2002. 662 с.
3. Борисенко В.Й. Курс української історії з найдавніших часів до XX ст. Київ, Либідь. 1998. 616 с.
4. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 р. К/, 2005. 370 с.

5. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ, Вища школа, 1994. 539 с.
6. Гурбик А.О., Гуржій О.І. Українське суспільство на зламі середньовіччя та нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості. Київ, 2001. 320 с.
7. Джеджора О. Історія європейської цивілізації. Львів, 1999. 447 с.
8. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу. Вінниця, Нова книга, 2002. 564 с.
9. Казьмирчук Г.Д., Коцур А.П., Вербовий О.В. Історій України. Київ, 2009. 695 с.
10. Капелар Андреас Мала історія України. Київ, 2007. 264 с.
11. Крупчан С., Крупчан Т., Скопненко О. Новий довідник історії України. Київ, 2005. 736 с.
12. Субтельний О. Україна: історія. Київ, Либідь. 1991. 512 с.
13. Танцюра В.І. Історія України. Харків, ХНУ ім. Каразіна. 2016. 492 с.
14. Шевченко І. Між Сходом та Заходом. Львів, 2001. 250 с.

References

1. Bilotserkivskiy V.Ia. Istoriiia Ukrainy. Kyiv, 2007. 536 s.
2. Boiko O.D. Istoriiia Ukrainy. Kyiv, Akademiia. 2002. 662 s.
3. Borysenko V.I. Kurs ukrainskoi istorii z naidavnishykh chasiv do KhKh st. Kyiv, Lybid. 1998. 616 s.
4. Brekhunenko V. Moskovska ekspansiiia i Pereiaslavska Rada 1654 r. Kyiv, 2005. 370 s.
5. Holobutskiy V. Zaporozke kozatstvo. Kyiv, Vyshcha shkola, 1994. 539 s.
6. Hurbyk A.O., Hurzhii O.I. Ukrainske suspilstvo na zlami serednovichchia ta novoho chasu: narysy z istorii mentalnosti ta natsionalnoi svidomosti. Kyiv, 2001. 320 s.
7. Dzhedzhora O. Istoriiia yevropeiskoi tsyvilizatsii. Lviv, 1999. 447 s.
8. Zinchenko A. Istoriiia dyplomatii: vid davnyny do pochatku novoho chasu. Vinnytsia, Nova knyha, 2002. 564 s.
9. Kazmyrchuk H.D., Kotsur A.P., Verbovyi O.V. Istorii Ukrainy. Kyiv, 2009. 695 s.
10. Kapelar Andreas Mala istoriia Ukrainy. Kyiv, 2007. 264 s.
11. Krupchan S., Krupchan T., Skopnenko O. Novyi dovidnyk istorii Ukrainy. Kyiv, 2005. 736 s.
12. Subtelnyi O. Ukraina: istoriia. Kyiv, Lybid. 1991. 512 s.
13. Tantsiura V.I. Istoriiia Ukrainy. Kharkiv, KhNU im. Karazina. 2016. 492 s.
14. Shevchenko I. Mizh Skhodom ta Zakhodom. Lviv, 2001. 250 s.

УДК 94(477) : 355.422 (477)(091)

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ВІЙНИ В МІЛІТАРНИХ НАРАТИВАХ ЮРІЯ НЕМИРИЧА 1630-х РОКІВ

Андрій Гурбик

Інститут історії України НАН України
Україна, 02000, м. Київ, вул. М. Грушевського, 4

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Амінов Бахтієр** - кандидат історичних наук, доцент Кокандського державного педагогічного інституту (Республіка Узбекистан)
2. **Burunciuc Mihai** - PhD student, Doctoral School of Humanities and Education of the State University of Moldova (Republic Moldova)
3. **Бещук Єлизавета** – здобувач в/о ступеня «Бакалавр» Рівненського державного гуманітарного університету
4. **Богданець Ірина** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
5. **Бородіна Тетяна** - старший викладач кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія», випускниця Докторської школи імені родини Юхименків НаУКМА
6. **Ващук Дмитро** - кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України
7. **Герасимчук Таміла** - кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
8. **Гурбик Андрій** - кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України
9. **Жаб'юк Михайло** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
10. **Кібиш Альона** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
11. **Колодич Олександр** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
12. **Корнійчук Назар** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
13. **Кравчук Владислав** – здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
14. **Крупка Олександр** - кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування
15. **Кундеус Оксана** – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
16. **Куропаткін Євген** – здобувач в/о ступеня «Бакалавр» Рівненського

державного гуманітарного університету

17. **Ліннік Юрій** – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗВО «Рівненська медична академія»
18. **Лукашук Яна** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
19. **Максимчук Олена** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
20. **Михальчук Роман** – кандидат історичних наук, професор, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
21. **Опанасюк Едуард** - здобувач ступеня PhD, спеціальності «Релігієзнавство» Рівненського державного гуманітарного університету
22. **Опанасюк Тетяна** - кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету
23. **Пуха Тетяна** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
24. **Свиридон Дмитро** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
25. **Синяк Степан** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
26. **Слесаренко Андрій** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету
27. **Татарин Дарина** - здобувач в/о ступеня «Магістр» Рівненського державного гуманітарного університету
28. **Федоришин Микола** - завідувач літературного музею Уласа Самчука комунального закладу «Рівненський обласний краєзнавчий музей» Рівненської обласної ради
29. **Фьольдварі Шандор** - df.phil., науковий співробітник, викладач балтійських досліджень Університету м. Дебрецен (Угорщина)
30. **Шеретюк Валерій** - кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 36

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 29.11.2024 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 243/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 36. Рівне, 2024. 248 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024